

ECONOMIA ȚINUTULUI BACĂU ÎN PRIMA JUMĂTATE A SEC. AL XIX-LEA

de IOAN MURARIU

În istoria țărilor române, a doua jumătate a sec. al XVIII-lea și prima jumătate a sec. al XIX-lea constituie o perioadă de destrămare înceată dar continuă a relațiilor de producție feudale, de dezvoltare a unor noi forțe și relații de producție, atât în târguri, cât și pe domeniile boierești. Documentele moldovenești ale vremii, care se păstrează îndeosebi în Arhivele Statului din filiala Iași, ne fac să înțelegem că aceste fenomene istorice s-au produs și pe teritoriul fostului ținut Bacău, format, în prima jumătate a sec. al XIX-lea, din 5 ocoale și 163 de sate.

Între anii 1800 și 1850 *agricultura* a continuat să fie principala ocupație a locuitorilor ținutului Bacău. Din perioada regulamentară, adică după 1832, se păstrează în arhive câteva „Statisticești științe” pentru ținutul Bacău, din care azi putem vedea care era situația, pe sate, a terenului arabil, a plantelor cultivate, finetelor pășunilor, pădurilor, apoi efectivul de animale al boierilor și țăranilor, numărul vitelor „de tamazlic”, adică a celor îngrășate pentru negoț etc.

Nu dorim să analizăm în amănunt aceste statistici care, ca orice statistică din vremea aceea, — dar și de mai târziu — ne dau doar informații aproximative despre o problemă sau alta. Ne măgim numai să arătăm că toate conduc spre o concluzie și anume că în perioada la care ne referim domeniul boieresc s-a transformat tot mai mult dintr-un domeniu organizat în vederea satisfacerii necesităților de consum propriu, într-o mare întreprindere agricolă, producătoare de mărfuri pentru piața internă, în continuă dezvoltare, și pentru piața externă. Către aceeași concluzie conduc și sămîle unor moșii, cum ar fi sama moșiei Fintinele din ținutul Bacău, pe perioada 30 septembrie 1803 — 30 septembrie 1804¹.

Creșterea rezervei feudale în primele trei decenii ale sec. al XIX-lea — rezervă care ajunge acum la 1/3 din moșie — se explică și prin cererea tot mai mare de cereale pe piața internă și externă, cerere care trebuia satisfăcută de moșile boierești și mănăstirești.

1 I. Murariu, *Veniturile și cheltuielile moșiei Fintinele din ținutul Bacău, între 30 septembrie 1803 și 30 septembrie 1804*, în rev. *Carpica*, Bacău, 1972.

Dezvoltarea agriculturii în județul Bacău poate fi dedusă nu numai din creșterea terenurilor arabile, pe seama terenurilor pînă atunci necultivate, ci și din numărul mare de mori. Astfel, în anul 1844, în toate satele ținutului Bacău, erau 350 pietre de moară, iar în 1849 erau 370 pietre. Cum era și firesc, cele mai multe mori s-au înregistrat în partea de răsărit a ținutului, adică în ocoalele Tazlăul de Jos și Bistrița de Jos.²

A doua ocupație de bază a locuitorilor ținutului a fost *creșterea animalelor*. Din acele „Statisticești științe” amintite mai sus rezultă că foarte mari suprafețe de pe cuprinsul acestui ținut, mai ales în partea sa de apus, erau acoperite cu pășuni și finețe. În multe sate pășunile și finețele ocupau suprafețe mai întinse decît terenurile cultivate, și aceasta demonstrează importanța foarte mare pe care încă o mai avea sectorul zootehnic în economia ținutului. Este drept că numărul animalelor domestice înregistrate — atît boierești, cît și ale „lăcuiților” — este mic față de întinderea pășunilor și finețelor, dar acest lucru se explică fie prin numărul mic al locuitorilor de prin sate, fie prin aceea că multe animale n-au fost declarate cu ocazia recensămintelor.

Cu agricultura și creșterea animalelor se îndeletniceau nu numai sătenii, ci și mulți dintre locuitorii celor patru ținuturi de pe raza ținutului. De exemplu, în anul 1832, cei 2.894 locuitori ai ținutului Bacău posedau 269 cai, 216 boi, 221 vaci, 185 oi și 505 porci.³ Un mare număr de animale se găseau și în celelalte trei ținuturi: Moinești, Tg. Ocna și Căiuți. În economia ținutului Bacău — ca și în economia Moldovei, de altfel — exportul de animale și produse animale a fost mai mare decît exportul de cereale, cel puțin pînă în anul 1832.

În ce privește *industria*, ultimele cercetări arată că la jumătatea sec. al XIX-lea în toată Moldova existau numai 5 manufacturi propriu-zise — nici una însă în ținutul Bacău — și că, de fapt, din cauza unor factori interni și externi, s-a trecut de la producția meșteșugărească direct la producția de fabrică, pășindu-se peste stadiul manufacturier al dezvoltării capitaliste.⁴

Atelierele meșteșugărești se găseau îndeosebi în orașele și ținuturile ținutului. În cele patru așezări de tip urban existau, în anul 1832, un număr total de 43 ateliere meșteșugărești, majoritatea lor fiind ateliere de fierărie, pielărie și de cherestea, acestea din urmă numite „fierăstraie”.⁵

La catagrafia efectuată în anul 1838, în condițiile cerute de Regulamentul Organic, au fost înregistrați în ținuturile ținutului Bacău numeroși „cibotari”, „croitori”, „brăhări”, „herari” etc. Numai în orașul de reședință al ținutului au fost găsiți 159 de meseriași și negustori, plus 95 de calfe.⁶

2 Idem, *Unele aspecte privind industria și meșteșugurile ținutului Bacău în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, în *Lucrări științifice ale cadrelor didactice*, vol. I, Inst. Pedag. Suceava. 1970.

3 Ibidem, nota nr. 33.

4 L. Boicu, *Despre stadiul manufacturier al industriei în Moldova*, în *Studii și cercetări științifice*, Istorie, fasc. 1/1956.

5 Arh. St. Iași, *Documente*, Tr. 644, op. 708, dosar nr. 107.

6 I. Murariu, *Unele aspecte (...)*, p. 264.

Creșterea cererii de mărfuri pe piața internă a determinat o creștere a producției meșteșugărești, o înmulțire a atelierelor. Velnițele, fierăstraile și pivele de sumane se găseau mai ales în lumea satelor. În anul 1844, în tot ținutul Bacău au fost înregistrate 81 velnițe, 198 fierăstraie și 3 pive, iar în 1849 un număr de 69 velnițe, 147 fierăstraie, 5 pive, 19 dirste și o sticlărie la Grozești ⁷.

La începutul sec. al XIX-lea sate întregi din Moldova erau specializate în practicarea unor meșteșuguri. Cunoscuta statistică a liuzilor din anul 1803 ne arată că în ținutul Bacău 4 sate erau specializate în che-restea, 14 în butnărie, dogărie și rotărie, 7 în extragerea păcurii (inclusiv târgul Moinești) și unul în draniță ⁸.

Produsele meșteșugărești satisfăceau necesitățile locuitorilor din așezarea respectivă dar se vindeau și la distanțe mari, în dughene, târguri săptămânale și iarmaroace.

Un alt aspect important al economiei ținutului Bacău l-a constituit *exploatarea bogățiilor subsolului*, îndeosebi a sării și păcurii. În ce privește sarea de la Tîrgu Ocna, se poate spune că exploatarea ei era așa de intensă, încît, pe lingă că se asigura necesarul de consum intern, o mare cantitate se exporta mai ales în sudul Dunării și în Rusia. Exploatarea sării era, precum se știe, un monopol al domnului.

Existența păcurii în ținutul Bacău este atestată documentar pentru prima oară la mijlocul sec. al XV-lea. Peste două secole, misionarul catolic Marco Bandini scria despre păcura de la Lucăcești, iar la începutul sec. al XVIII-lea Dimitrie Cantemir cunoștea existența fîntînilor de păcură la Moinești ⁹. În anul 1849 existau în ținutul Bacău 465 de gropi sau fîntini de păcură, cele mai multe la Moinești și Lucăcești ¹⁰.

Comerțul local pe teritoriul fostului ținut Bacău s-a dezvoltat pe măsura dezvoltării pieței interne a Moldovei. În a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, și mai ales în prima jumătate a secolului următor, în orașele și târgurile ținutului Bacău s-a dezvoltat o puternică pătură de negustori, în majoritate pămînteni. Din catagrafiile timpului cunoaștem că în Bacău, Moinești, Tg. Ocna și Căiuți își desfășurau activitatea comercială 32 negustori în 1774, 70 în 1820 și 212 în 1831. Toți aceștia practicau 20 ramuri de negoț, cei mai numeroși fiind bacalii, precupeții, crîșmarii, rachierii, bogasierii și chitarii ¹¹. Din dorința de a obține unele privilegii fiscale și judecătorești, numeroși negustori — ca și meșteșugari, de altfel — cereau și deveneau sudiți, adică supuși austrieci, francezi, prusaci, ruși și englezi. În anul 1832, de exemplu, din totalul de cca. 212 negustori, un număr de 155 erau sub protecția consulatelor străine din Iași ¹².

În cele patru târguri ale ținutului se practica un comerț permanent, în dughene, și un comerț periodic, cu ocazia iarmarocelor și a zilelor de

7 Ibidem, p. 264-265.

8 Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. VII, Iași 1886, p. 241 și urm.

9 *Istoria României*, vol. III, Ed. Acad. R.P.R., Buc. 1964, p. 49.

10 I. Murariu, *Unele aspecte (...)*, p. 265.

11 Idem, *Dezvoltarea păturii negustorești în Moldova între anii 1774 și 1829*, în *Studii și cercetări științifice* (seria istorie-filologie), Inst. Ped. Bacău, 1974, ane-xele nr. 1, 2 și 3.

12 Ibidem, anexa nr. 5.

tîrg săptămînale. În anul 1830 existau 336 negustori și meșteșugari¹³ (vezi anexa) care reprezentau vreo 15% din totalul populației urbane¹⁴. Între negustori predominau crîșmarii, bacalii, bogasierii și precupeții, iar între meșteșugari ciubotarii, croitorii, cojocarii și tălpălarii. Cei mai mulți negustori și meșteșugari (51% din total) își desfășurau activitatea în Bacău. Într-un număr mai mic se aflau în Tg. Ocna (34%), Moinești (9,5%) și Căiuți (4,7%).

La *tîrgurile săptămînale* se adunau numeroși negustori și țărani din împrejurimi pentru a oferi cumpărătorilor felurite mărfuri. Spre deosebire de aceste tîrguri, care erau organizate pentru a satisface necesitățile imediate ale orașului sau tîrgului respectiv, *iarmaroacele* aveau o arie mult mai mare de activitate. Ele se țineau de 2—12 ori pe an, la diferite sărbători religioase, dar numai în acele localități urbane sau rurale care se bucurau de acest privilegiu din partea domniei. În perioada de care ne ocupăm, mulți boieri din Moldova au obținut dreptul de a organiza iarmaroace pe moșile lor. Acestea le aduceau anumite venituri bănești din vânzarea animalelor țăranilor — venituri ce se numeau *mortasipie* — precum și posibilitatea de a vinde, pe loc, produsele proprii de pe moșii. În ținutul Bacău s-au înființat iarmaroace la Blăgești în anul 1814¹⁵, la Fîntînele în 1816¹⁶, la Căiuți în 1818¹⁷ și la Rădiana în 1819¹⁸.

La iarmaroace veneau negustori români de la distanțe tot mai mari, nu numai din Moldova, dar și din Țara Românească și Transilvania, contribuind, către mijlocul sec. al XIX-lea, la contopirea numeroaselor piețe locale într-una singură, națională.

Dezvoltarea comerțului a fost însoțită și de o anumită dezvoltare a *căilor și mijloacelor de transport*. În primii ani ai sec. al XIX-lea țărani din 38 de sate ale ținutului Bacău practicau cărăușia, alături de agricultură¹⁹. Ei transportau la Galați furnituri și cherestea pentru Poartă, la Sculeni, pe Prut, sare și vin pentru Rusia, iar în numeroase localități ale Moldovei sare și păcură pentru trebuințele locuitorilor.

În urma celor arătate pînă aici putem trage concluzia că în fostul ținut Bacău — ca și în întreaga Moldovă — prima jumătate a sec. al

13 Arh. St. Iași, *Litere*, D/55.

14 Cam tot atunci, în 1832, în cele patru orașe și tîrguri trăiau 2166 familii (Ecatrina Negruți-Munteanu, *Date noi privind structura demografică a tîrgurilor și orașelor moldovenești la 1832*, în *Populație și societate*, vol. I, Ed. Dacia, Cluj, 1972, anexa 1). La această cifră i-am raportat pe cei 336 negustori și meșteșugari.

15 *Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și tîrguri*. Moldova, seria A, vol. II, p. 65.

16 Arh. St. Iași, fond *Documente*, P. 1009/20.

17 *Doc. priv. la ist. econ. a României* (...), p. 72.

18 N. Iorga, *Istoria comerțului românesc (epoca mai nouă)*, Buc., 1925, p. 126.

19 Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. VII, Iași 1886, p. 241 și urm.

XIX-lea constituie o perioadă de dezvoltare continuă a forțelor de producție și de afirmare a unor noi forțe sociale, purtătoare a ideilor de progres economic, de unitate și independență națională.

L'ÉCONOMIE DE LA RÉGION DE BACAU DANS LA PREMIÈRE
MOITIÉ DU XIX-E SIÈCLE

Résumé

Tout en employant des documents d'archives, des statistiques, des recensements etc., l'auteur analyse, dans cet article, l'agriculture, l'élevage, les métiers, l'exploitation des richesses du sous-sol, le commerce et les transports de la région de Bacău dans cette période de transition du féodalisme au capitalisme.

**Numărul negustorilor și meșteșugarilor din orașele și ținuturile
ținutului Bacău în anul 1830 ¹**

Nr. crt.	Denumirea negustorilor și meșteșugarilor	Orașul sau ținutul ²				Total pe ținut
		Bacău	Tg. Ocna	Moinești	Căiuțul	
1.	Bogasieri *	7	6	3	—	16
2.	Cavafi *	5	3	—	—	8
3.	Brașoveni *	2	2	—	—	4
4.	Bacali *	26	16	2	—	44
5.	Curelari **	2	1	—	—	3
6.	Blănari **	3	3	1	—	7
7.	Abageri *	4	—	—	—	4
8.	Ciubotari **	25	—	4	—	29
9.	Croitori **	11	3	—	—	14
10.	Scaune de căsăpie *	4	—	—	—	4
11.	Cojocari **	11	2	3	—	16
12.	Tăbăcari **	6	—	—	—	6
13.	Pălărieri **	4	—	—	—	4
14.	Mungii **	1	1	—	—	2
15.	Boiangii **	1	1	1	—	3
16.	Crîșmari *	55	46	13	6	120
17.	Bărbieri **	—	3	1	—	4
18.	Pitari **	—	5	—	—	5
19.	Precupeți *	—	6	4	—	10
20.	Păscari **	—	3	—	—	3
21.	Cafegii *	—	3	—	—	3
22.	Tălpălari **	—	11	—	—	11
23.	Alte bresle (isnafuri)	6	—	—	10	16
—	TOTAL	173	115	32	16	336

1. Arhivele statului, filiala Iași, *Litere*, D/55, f. 51-60 v.

2. Bacăul și Tg. Ocna erau orașe, iar celelalte erau ținuturi (vezi Ecaterina Negruți, *Clasificarea localităților urbane din Moldova în prima jumătate a sec. al XIX-lea. Considerații demografice*, în Anuarul Inst. de ist. și arheol. „A. D. Xenopol”, Iași, XII, 1975, Ed. Acad. R.S.R., anexa nr. 1).

* = negustori.

** = meșteșugari.

G L O S A R

abăgeri = vinzători de abă (țesătură groasă, din lână).

bacali = negustori care vind cu amănuntul diferite produse alimentare.

bogasieri = negustori de stofe și pinzeturi.

cavafi = vinzători de încălțăminte de calitate inferioară.

mungii = fabricanți sau vinzători de luminări.